

Turizm Ekseninde Somut Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi*

Examination the Sustainability of Tangible Cultural Heritage in the Axis of Tourism

Kübra TÜT¹, Muharrem TUNA², Funda ALDOĞAN ŞENOL³

^{1,2,3}Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Ankara

ORCID:

K.T.: 0000-0001-7569-5933

M.T.: 0000-0001-5526-7122

F.A.Ş.: 0000-0002-4446-7847

Corresponding Author:

Kübra TÜT

Email:

kubra.tut@hbv.edu.tr

Citation: Tüt, K., Tuna, M. ve Aldoğan-Şenol, F. (2022). Turizm ekseninde somut kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (4): 782-797.

Submitted: 12.09.2022

Accepted: 24.11.2022

Özet

Somut kültürel miras unsurlarının turizm faaliyetleri kapsamında bilinçsiz bir şekilde tüketilmesi, bölgelerin ya da destinasyonların taşıma kapasitelerinin zorlanması, fiziki tahribatlar ve bölgesel gelişim konusunda denetimin yeterli düzeyde gerçekleşmemesi gibi nedenlerden dolayı somut kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir bir yaklaşımın izlenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, somut kültürel miras değerlerinin turizm kapsamında sürdürülebilirliğine ilişkin müze müdürlerinin, turizm akademisyenlerinin ve profesyonel turist rehberlerinin görüşlerini almak ve öneriler sunmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni ile yürütülmüştür. Çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örneklem yolu ile belirlenmiştir. Veriler, nitel veri toplama araçlarından biri olan görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada altı kategori ve 39 kod elde edilmiştir. Araştırmanın bulguları katılımcıların somut kültürel miras değerlerinin yeterli düzeyde korunmadığını, toplumun ve yerel halkın bu değerlere ilişkin yeterli bilince sahip olmadığını, konuyla ilgili verilen eğitimlerin ve mevzuattaki düzenlemelerin yetersiz görüldüğünü, somut kültürel değerleri koruma çalışmaları için yeterli bütçenin ayrılmadığını ve turizm paydaşlarıyla iş birliğinin yeterli düzeyde gerçekleşmediğini düşündüklerini göstermektedir. Elde edilen veriler neticesinde somut kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için; paydaşlarla iş birliğinin yapılması, mevzuatın güncellenmesi, uzman kişilerle çalışmaların yürütülmesi, bu konuda gerekli kaynakların sağlanması, eğitimlerin verilmesi ve yerel halk ile turistlerin bilinçlendirilmesi gerektiği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Somut Kültürel Miras, Sürdürülebilirlik, Turizm

Abstract

It is important to protect tangible cultural heritage and to follow a sustainable approach, due to reasons such as unconscious consumption of tangible cultural heritage elements within the scope of tourism activities, straining the carrying capacity of regions or destinations, physical destructions and lack of adequate supervision of regional development. The aim of this study is to take museum directors, tourism academics and tourist guides' opinion and offer suggestions on the sustainability of tangible cultural heritage values within the of tourism. The research was designed as a phenomenology of qualitative research methods. The data were obtained by the interview technique, which is one of the qualitative data

* Bu çalışma 06 – 08 Haziran 2022 tarihinde Karabük Üniversitesi tarafından düzenlenen "3. Turizmde Mimarlık ve Kültürel Miras Kongresi"nde bildiri olarak sunulmuştur.

collection tools. The study group was determined by criterion sampling, which is one of the purposeful sampling methods. Descriptive analysis method was used for the analysis of the data. Six categories and 39 codes were obtained in the study. The findings of the research demonstrate what participants think indicate that the tangible cultural heritage values of the participants are not adequately protected, the society and the local people do not have sufficient awareness of these values, the training given on the subject and the regulations in the legislation are considered insufficient. In addition to this, the participants think that the sufficient budget is not allocated for the protection of tangible cultural values, and the cooperation with the tourism stakeholders is not achieved at a sufficient level. As a result of the data obtained, in order to ensure the protection and sustainability of tangible cultural heritage; it is seen that it is necessary to cooperate with stakeholders, update the legislation, carry out studies with experts, provide necessary sources, provide trainings and raise awareness of local people and tourists.

Keywords: Tangible Cultural Heritage, Sustainability, Tourism

1. GİRİŞ

Her yıl birçok insan, geçici olarak kaldıkları yerleri terk etmekte ve gezi, eğlence ve çalışma gibi psikolojik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için başka bölge ya da ülkelere seyahat ederek turizm hareketliliğine katılmaktadır (Uçkun, 2004: 28). Turizm hareketliliğine katılanların sayısı 1950'li yıllarda 25 milyon iken, bu sayının 2000'li yıllarda 680 milyonu geçtiği ve Covid-19 pandemisinden önceki dönemde de, 2019 yılında, 1,5 milyar kişiyi aşan bir turizm hareketliliğinin yaşandığı görülmektedir (The United Nations World Tourism Organization [UNWTO], 2020).

Turizm hareketliliğinin giderek arttığı günümüzde, kitlesel turizm hareketliliğinin ortaya çıkardığı sorunlar da göz önüne alındığında, turizm için bir çekicilik unsuru olarak değerlendirilen kültürel miras değerleri; ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan zarar görebilmekte, hasar alabilmekte ve kimi zaman yok olabilmektedir. Kültürel miras değerlerinin karşılaştığı sorunlar; yapılan kaçak kazılar ve yıkımlar, aşırı ve çarpık kentleşme, düzensiz ve kontrolsüz gelişim, kaynakların bilinçsiz bir şekilde kullanımı, taşıma kapasitelerinin zorlanması (Bahar, 2003: 153), betonlaşma, doğal çevrenin bozulmaya başlaması, hava, su, toprak ve atık kirliliğinin artması, flora ve fauna üzerinde yaşanan bozulmalar, kültürel çevrenin bozulması (Kahraman ve Türkay, 2009: 23), yerel halk ve turistler arasında kültürel çatışmaların yaşanması, yerel halkın turizmden bekledikleri geliri elde edememesi gibi şekilde sıralanabilmektedir.

Kültürel miras değerleri insanlığın ortak değerleri olduğu için korunması gerekmektedir. Kültürel miras, geçmiş dönemlere ait bilgiler aktardığı için belgesel değere, geçmişin somut belgesi olmasından dolayı tarihsel değere, dönemin mimari yapısı ve tekniği açısından bilgiler içerdiğinden mimari ve estetik değere sahiptir. Ayrıca kültürel miras değerlerinin özgün işlevlerinden veya işlev değişikliklerinden dolayı kullanım değeri ve ekonomik değeri de bulunmaktadır (Öksüz Kuşçuoğlu ve Taş, 2017: 62). Bu çalışma, somut kültürel miras değerlerinin turizm kapsamında sürdürülebilirliğinin nasıl sağlanabileceği konusunda literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

2. LİTERATÜR

Kültürel miras, insanların binlerce yıldır varlığını sürdürdüğü yaşam tecrübesinin, bilgeliğinin ve yaratıcılığın kalıntılarıdır. Kültürel miras; kültürümüz, kimliğimiz ve tarihimizle ilgili somut ve somut olmayan değerlerin bütünüdür (Er, 2016: 49). Kültürel miras, bir toplum için değerli şeylerin toplamıdır ve bu değerli şeyler, ortak geçmiş hakkında insanlara bilgi vermekte ve aralarındaki birliği güçlendirmektedir (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı [ÇEKÜL Vakfı], 2015).

Kültürel miras geleceğe aktarılan somut ve somut olmayan değerler bütünü olarak ifade edilebilmektedir (Uysal, 2018: 7). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birbirinden ayıran en önemli özellik; somut kültürel miras varlıklarında turizm ve benzeri amaçlarla kullanım

sonucunda oluşan hasar onarılabılırken somut olmayan kültürel miras varlıklarında oluşan hasarın geri döndürülebilmesinin neredeyse imkansız olmasıdır (Güneş vd., 2019: 3). Somut kültürel mirasın, taşınabilir ve taşınmaz şeklinde iki türünden bahsetmek mümkündür (Demiroğlu, 2006: 10). Taşınmaz kültürel miraslar; antik kentler, tarihi alanlar, tümülüsler, bina ve yapılar olarak sayılabilir. Taşınabilir kültürel miraslar ise müzelerde sergilenen tüm objeleri içermektedir. Kısacası somut kültürel miras; geçmişten günümüze ulaşmış tarihi, kültürel, sanatsal, doğal, yapısal, mimari ve arkeolojik öneme sahip yerler olarak tanımlanmaktadır. (Yeşilbursa, 2013: 407).

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme ve Dünya Mirası Komitesi (DMK) tarafından belirlenen Dünya Miras Listesi'nde 1154 kültürel ve doğal miras alanı yer almaktadır. Bunların arasında 897 kültürel miras, 218 doğal miras ve 39 karma (doğal ve kültürel) miras bulunmaktadır. Bu listede Türkiye'den 17'si kültürel miras, ikisi karma miras olmak üzere 19 somut kültürel miras bulunmaktadır (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2022). Tablo 1'de UNESCO Dünya Miras Listesi'nde Türkiye'de yer alan miraslar listelenmiştir. Dünya Miras Listesi'nde yer alan bu miraslar kültür turizmi çekicilik unsuru olarak turizm pazarlamasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

Tablo 1. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde Türkiye

Miras Adı	Bulunduğu Şehir	Mirasın Niteliği	Listeye Alındığı Yıl
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası	Sivas	Kültürel	1985
İstanbul'un Tarihi Alanları	İstanbul	Kültürel	1985
Göreme Milli Parkı ve Kapadokya	Nevşehir	Karma	1985
Hattuşa: Hitit Başkenti	Çorum	Kültürel	1986
Nemrut Dağı	Adıyaman	Kültürel	1987
Hieropolis-Pamukkale	Denizli	Karma	1988
Xanthos-Letoon	Antalya-Muğla	Kültürel	1988
Safranbolu Şehri	Karabük	Kültürel	1994
Truva Arkeolojik Alanı	Çanakkale	Kültürel	1998
Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi	Edirne	Kültürel	2011
Çatalhöyük Neolitik Alanı	Konya	Kültürel	2012
Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu	Bursa	Kültürel	2014
Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı	İzmir	Kültürel	2014
Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı	Diyarbakır	Kültürel	2015
Efes	İzmir	Kültürel	2015
Ani Arkeolojik Alanı	Kars	Kültürel	2016
Aphrodisias	Aydın	Kültürel	2017
Göbekli Tepe	Şanlıurfa	Kültürel	2018
Arslantepe Höyüğü	Malatya	Kültürel	2021

Kaynak: UNESCO, 2022

Kültürel miras ve turizm birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Turizm hareketliliği bazı durumlarda taşıma kapasitesinin zorlanması, turistlerin aşırı kullanımı ve olumsuz turist davranışları nedeniyle doğal ve kültürel varlıkların korunmasında olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Ancak turizm aynı zamanda kültürel ve doğal varlıkların ortaya çıkarılmasında ve bu varlıklara yeni değerler katılmasında önemli bir araç olarak da görülmektedir (Uslu ve Kiper, 2006: 306-307).

Turizm, kültürel miras varlıklarına kültürel ve maddi açıdan bir anlam kazandırırken bir diğer açıdan da kültürel varlıkları tehdit etmektedir (Duman, 2020: 26). Turizmin plansız ve düzensiz bir gelişim seyretmesi kültürel değerler üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Turizmin ana sektör olduğu şehirlerde kültürel varlıkların önemi azalmakta ve hatta kimileri yok olmaktadır (Akgül, 2003: 64). Kültürel mirasın metalaştırılması yerel kimliğin ve özgünlüğün bozulmasına neden olmaktadır (Uslu ve Kiper, 2006: 306). Turizm, kültürel miras varlıklarının taşıma kapasitesinin kullanımını arttırmaktadır (Meydan Uygur ve Baykan, 2007: 41). Kültür turizmine olan talebin giderek artması kültürel mirasın tahribata uğramasına ve bu varlıkların fiziki yapılarına zarar gelmesine neden olabilmektedir (Akgül, 2003: 65).

Her toplumun kendine özgü kültürel yapısı ve buna bağlı olarak farklı kültürel varlıkları mevcuttur. Bu kültürel varlıklar uygun bir şekilde değerlendirildiği ve koruma altına alındığı takdirde sürdürülebilir özellik taşımaktadırlar. Yapılan koruma ve yaşatma çalışmaları, tarihi ve kültürel öneme sahip olan yapıların temel özellikleri bozulmadan yapılmalıdır. Kültürel miras kaynaklarının yapılarının bozulması ya da yok olması turizm sektörünü olumsuz olarak etkileyeceğinden kültürel miras ile ilgili ilke ve uygulamaların bilinmesi, paydaşların birlikte çalışmalar yürütmesi ve turizm aktivitelerinin planlı ve kurallara uygun şekilde yapılması önem teşkil etmektedir (Uca, 2019: 170).

Kültürel miras turizmi; mevcut kültürel değerleri korumayı, kaybolan ya da kaybolmaya yüz tutmuş değerleri canlandırmayı ve yaşatmayı, yerel halkta bölgesel bilinç oluşturmaya ve altyapı ile üstyapıyı bölgenin kültürüne uygun geliştirmeyi amaçlayan bir turizm türüdür (Çiçek, 2013: 109). Fakat günümüzde kültürün turizm hareketliliğinden etkilenmesi ve talep yönlü değişimi ve gelişimi mevcut olduğundan bölgeye özgü kültürel değerlerin ticarileştirilmesi özünden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009: 151). Yerel halkın bu konuda bilinçlenmesi ve kültürel öğelerine sahip çıkması önem taşımaktadır (Çiçek, 2013: 110).

Çengelci (2012: 186), eğitim olmadan kültürden ya da kültür olmadan eğitimden bahsedilemeyeceğini belirtmiştir. Kültürel miras kaynaklarının özünün korunabilmesi, sürdürülebilir özellik gösterebilmesi ve kültürel kaynakların maruz kaldığı olumsuz sonuçların en aza indirilmesi için eğitimin ön planda tutulması gerekmektedir (Pelit vd., 2018: 75). Teknolojinin ve küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan değişim ortamı kültürel varlıkları olumsuz etkileyebileceği için bu süreç içerisinde eğitimin destekleyici özelliği ile birlikte hem kültürel değerler korunacak hem de değişime uyum sağlanabilecektir (Hayta, 2009: 149).

Müzeler, kültür turizminin önemli bir belirleyicisi (Alaeddinoğlu ve Yıldız, 2007: 28) ve kültürel mirasın korunması, gelecek nesillere aktarılması, sergilenmesi, eğitim amaçlı kullanılması açısından da önemli kurumlardır (Mercin, 2003: 112). Kültürel mirasların düzenlenmesi ve korunmasında müzeler ile birlikte sit alanları da büyük öneme sahiptirler (Meydan Uygur ve Baykan, 2007: 41). Turizmin önemli bileşenleri arasında yer alan profesyonel turist rehberleri de genellikle mesleklerini bu alanda icra ettiklerinden dolayı kültürel miras kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesinde önemli bir konuma sahiptirler (Deniz, 2019: 50).

Somut kültürel miras ile ilgili çıkarılan yasa ve yapılan anlaşmalarla somut kültürel mirasın korunması hedeflenmektedir. UNESCO tarafından kabul edilen Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme ve Türkiye'nin ülkemizdeki kültür varlıklarını korumak için çıkardığı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu somut kültürel miras ile ilgili yasa ve anlaşmalara örnektir.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak 1972'de Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Programı: Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda (UNCHE: United Nations Conference on the Human Environment) tartışılmış ve konferans günü olan 5 Haziran "Dünya

Çevre Günü" olarak ilan edilmiştir (Alkan Erdoğan, 2015: 4). 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" (WCED: World Commission on Environment and Development) konulu Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, bir diğer adıyla Brundtland Raporu, tarafından da sürdürülebilirlik kavramının önemi vurgulanmıştır (Demircan, 2016: 13). Bu gelişmeler ardından düzenlenecek olan birçok sürdürülebilir anlamdaki girişimlere öncü konumundadır.

Sürdürülebilirlik kavramı; genel bir yaşam kalitesini korurken, doğal kaynaklara sürekli erişimin sağlanmasını, çevreye kalıcı zarar veren faaliyetlerin önlenmesini ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeden ve onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde kaynakların kullanılmasını öneren bir yöntemdir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009: 92-93). Gelecek kuşaklara yönelik bir kavram olup genellikle sahip olunan değerlerin geleceğe aktarılmasını içermektedir (Uysal, 2013: 113). Dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramı için çevreye ve doğaya önem veren, elde bulunan kaynakların verimli ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayan ve gelecek nesillere aktarılmasına aracı olan bir kavram olarak nitelendirilmektedir.

Turizmin gelişimi çevre üzerinde pek çok olumsuz durumun yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durumlardan bazıları doğal kaynakların bilinçsiz ve kontrolsüz bir şekilde tüketilmesi, bölge ya da destinasyonun taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanılması, fiziksel çevre üzerinde tahribatların yaşanması, hava, su, toprak ve atık kirliliğinin yaygınlaşması, flora ve fauna üzerinde bozulmaların yaşanması ve kültürel çevrenin bozulmasıdır. Dolayısıyla, bu olumsuz durumların kültürel miras değerleri üzerinde oluşturduğu tehdit ve yarattığı tahribatlar göz önüne alındığında kültürel miras turizmi için de sürdürülebilir bir anlayışın hâkim olması gerektiği düşünülmektedir. Tüm bu olumsuzluklara karşın turizm, kültürel mirasın korunabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için önemli bir aracı rolü üstlenmektedir. Kültürel mirası keşfetme, gün yüzüne çıkarma, koruma ve geleceğe aktarma görevi sadece sürdürülebilir bir anlayış ile mümkündür. Kültürel miras alanları diğer turistik yerlere göre daha fazla turist çekmektedir (Yang, Lin ve Han, 2010). Bu nedenle hem kültürel miras hem de turizmin sürdürülebilirliği için kültürel mirasın korunmasında özel bir yaklaşıma sahip olunmalıdır (Rodzi vd., 2013: 419).

Somut kültürel mirasın turizm kapsamında sürdürülebilirliğine ilişkin yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde genellikle destinasyon odaklı araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Okuyucu ve Somuncu (2012) tarafından Osmaneli ilçe merkezinde yaşayan yerel halkın kültürel mirasın korunmasına ilişkin görüşlerini almak amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, yerel halkın kültürel mirasın korunması konusunda olumlu tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Alkan Erdoğan (2015) yapmış olduğu çalışmada, Alaçatı destinasyonunun sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliği üzerine önerilerde bulunmuş ve kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının ortak hareket etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Er (2016) tarafından yapılan çalışmada da Edirne ilinde kültür turizmi bağlamında sürdürülebilir bir turizm anlayışının gelişimini sağlamak için koruma-kullanma dengesi göz önünde bulundurularak tüm turizm aktörlerinin birlikte hareket etmeleri gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Taşkıran (2018) Sillyon antik kenti sit alanı içerisinde oturan Kocagözler Mahallesi sakinleri ile görüşme gerçekleştirmiştir. Çalışmada katılımcılar sit alanının geleneksel kuşaklara aktarılması gerektiğini belirtmiş ve dokusuna zarar vermeden turizme açılması gerektiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Güneş ve arkadaşları (2019) Konya ilinde yerel halkın kültürel mirasın sürdürülebilirliğine ilişkin görüşlerini aldıkları çalışmada, yerel halkın gelecek nesillere kültürel mirasın aktarılması, tarihi açıdan kültürel miras unsurlarının değerli olması ve turizm amaçlı kullanılması nedenleriyle sürdürülebilirliğine ve korunmasına önem verilmesi gerektiğini düşündüklerini tespit etmiştir. Pinder (2003) Birleşik Krallık'ın Güney Galler kömür limanlarında kültürel miras kaybı ile ilgili bir araştırma yapmış, bölgedeki kültürel mirasın

sürdürülebilirliğinde ve korunmasında yasal çerçevenin oluşturulmasının önemine dikkat çekmiştir.

Çalışmanın amacı, Türkiye genelinde somut kültürel miras unsurlarının turizm kapsamında sürdürülebilirliğini sağlamak için müze müdürleri, turizm akademisyenleri ve profesyonel turist rehberlerinin bakış açıları ile inceleyerek literatüre katkı yapmaktır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı, somut kültürel miras değerlerinin turizm kapsamında sürdürülebilirliğine ilişkin müze müdürlerinin, turizm akademisyenlerinin ve profesyonel turist rehberlerinin görüşlerini almak ve öneriler sunmaktır. Bu kapsamda çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni ile oluşturulmuş ve yürütülmüştür.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örneklem yolu ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme amaç, belli ölçütleri sağlayan durumları belirleyerek hareket etmektir (Baltacı, 2018: 246). Araştırmanın konusu olan herhangi bir durum ölçüt olarak belirlenebilir (Baltacı, 2018: 254). Bu çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda akademisyen, müze müdürleri ve profesyonel turist rehberlerinden oluşan 13 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Katılımcılardan yedi kişi erkek, altı kişi kadındır. Katılımcıların her biri K1'den K13'e kadar kodlanmıştır. Katılımcılardan üç kişi (K1, K8, K9) müze müdürü, yedi kişi (K2, K4, K5, K6, K10, K11, K13) akademisyen, üç kişi (K3, K7, K12) ise profesyonel turist rehberidir.

3.3. Verileri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğinin kullanılma nedeni, bu teknikle hedef kişinin duygu ve düşüncelerini öğrenmek, anlamak ve tanımlamaktır (Türnüklü, 2000: 544).

Görüşme soruları, literatür taramasından sonra uzman desteği görüşü ile düzenlenmiştir. Görüşme formunda araştırmanın amacını gerçekleştirmeyi amaçlayan ve destekleyen nitelikte altı soru bulunmaktadır. Görüşmeler çevrimiçi gerçekleştirilmiş olup ortalama 25 dakika sürmüştür. Katılımcılardan toplamda 40 sayfa doküman elde edilmiştir. Görüşmeler 8 Nisan 2021 ile 20 Mayıs 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın amacına yönelik, görüşme formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

- Somut kültürel miras değerlerimizin günümüzde maruz kaldığı sorunlar nelerdir?
- Somut kültürel mirasın korunması neden önemlidir?
- Somut kültürel mirasımızın yeterli ölçüde korunduğunu düşünüyor musunuz? Nedenleriyle açıklayınız.
- Somut kültürel miraslar ile ilgili mevzuatta yer alan düzenlemeleri yeterli buluyor musunuz?
- Somut kültürel mirasın korunmasında paydaşların (kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim, üniversiteler ve yerel halk) rolü önemli midir?
- Somut kültürel mirası korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için neler yapılmalıdır?

3.4. Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin daha önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesini ve yorumlanmasını ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

4. BULGULAR

Görüşme yapılan katılımcılara ait cinsiyet ve meslek bilgileri Tablo 2’de gösterilmiştir. Araştırmada amacına uygun olarak, akademisyen, müze müdürü ve profesyonel turist rehberleriyle görüşülmüştür. Katılımcılardan yedisi erkek, altısı kadındır.

Tablo 2. Katılımcılara İlişkin Bulgular

Katılımcılar	Cinsiyet	Meslek
K1	Erkek	Müze Müdürü
K2	Erkek	Akademisyen
K3	Erkek	Profesyonel Turist Rehberi
K4	Kadın	Akademisyen
K5	Kadın	Akademisyen
K6	Erkek	Akademisyen
K7	Kadın	Profesyonel Turist Rehberi
K8	Erkek	Müze Müdürü
K9	Erkek	Müze Müdürü
K10	Kadın	Akademisyen
K11	Kadın	Akademisyen
K12	Erkek	Profesyonel Turist Rehberi
K13	Kadın	Akademisyen

4.1. Somut Kültürel Mirasın Maruz Kaldığı Sorunlara İlişkin Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen sorulardan ilki somut kültürel miras değerlerimizin maruz kaldığı sorunlarla ilgilidir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Somut Kültürel Mirasın Maruz Kaldığı Sorunlar

Kategori	Kod	f
Karşılaşılan Sorunlar	Toplumsal bilincin düşük olması	9
	Tahribat	4
	Taşıma kapasitesinin dikkate alınmaması	4
	Plansız yapılaşma ve kentleşme	4
	Doğal afetler	4
	Bütçe yetersizliği	4
	Bakım-onarım maliyetleri	3
	Mevsimsellik	3
	Metalaştırma ve turizm	3
	İmar baskısı	2
	Kaçak kazılar	2
	Tarımsal faaliyetler	2
	Yanlış bakım-onarım uygulamaları	2
	Envanter kaydı olmaması	2

Tablo 3’e göre katılımcıların birinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda toplamda 14 kod belirlenmiştir. En fazla frekansa sahip olan kodların; *toplumsal bilincin düşük olması* ($f=9$), *tahribat* ($f=4$), *taşıma kapasitesinin dikkate alınmaması* ($f=4$), *plansız yapılaşma ve kentleşme* ($f=4$), *doğal afetler* ($f=4$) ve *bütçe yetersizliği* ($f=4$) olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili katılımcılara ait birkaç görüş şu şekildedir:

K5: “Somut kültürel miras turizm endüstrisinin arz kaynaklarının temelini oluşturan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle en çok kullanılan ve tahrip edilenler de onlar olabilmektedir. Bir destinasyonun en önemli çekicilik unsurlarından olan kültürel varlıklar, ekonomik anlamda değer yaratırken aşırı kullanımdan kaynaklanan bozulmaları da yaşamaktadır.”

K9: "Somut kültürel mirasın bulunduğu alan ve çevresinde yaşayan yerel halkın gerekli eğitim ve bilince sahip olmaması."

K11: "Somut kültürel miras sahip olduğu kültürel değerden dolayı insanların dikkatini çekmektedir. Ancak özellikle kitle turizmi sonucu oluşan yoğun insan hareketliliği bazen bu değerlerin tahrip olmasına yol açabilmektedir. Her ne kadar turizm ekonomik açıdan pek çok getiri sağlasa da kültürel değerlerin turizm hareketliliğinden zarar gördüğü de bir gerçektir."

K13: "Karşılaşılan sorunlardan ilki deprem ve sel gibi doğal afetlerden kaynaklanan çevresel sorunlardır. Somut kültürel miras değerlerimizi tehdit eden bir diğer sorun ise toplumda yaşayan bireylerin kültürel miras konusunda yeterli düzeyde eğitime ve bilince sahip olmaması nedeniyle sorumlu davranışlar sergilememesi bilakis zarar vermesi gibi sosyal sorunlardır. Bununla birlikte, yine bilinçsizce gerçekleştirilen yapılanmalar, çarpık kentleşmeler gibi sorunlar sebebiyle kültürel miras değerlerinin çevresindeki estetik doku bozulabilmektedir. Estetik anlamda kültürel miras unsurlarını tehdit eden sorunlardan ilki ise kültürel mirasın bazı yönetimler tarafından tamamen ekonomik boyutu ele alınıp ticari bir metaya dönüştürülmesi ve rant yaratmak için taşıma kapasitesi düşünülmeden turizme açılmasıdır. Diğer taraftan ise kültürel mirası koruma çalışmalarına yeterince bütçe ayrılmaması gibi sebeplerden dolayı değerlerimiz yeterince korunamamaktadır."

4.2. Somut Kültürel Mirasın Korunmasının Önemine İlişkin Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen ikinci soru somut kültürel mirasın korunmasının neden önemli olduğu ile ilgilidir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Somut Kültürel Mirasın Önemi

Kategori	Kod	f
Korumanın Önemi	Gelecek nesillere aktarmak	9
	Toplumsal değere sahip olması	7
	Geçmişle bağ kurmak	5
	Çekicilik unsuru olması	4
	Ekonomik değere sahip olması	2

Tablo 4'e göre katılımcıların ikinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda toplamda beş kod belirlenmiştir. En fazla frekansa sahip olan kodların; *gelecek nesillere aktarmak* (f=9), *toplumsal değere sahip olması* (f=7) ve *geçmişle bağ kurmak* (f=5) olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili katılımcılara ait birkaç görüş şu şekildedir:

K2: "Toplum ve milletleri birbirinden ayıran ya da birleştiren kültürel mirastır. Korunduğu oranda özgünlüğü de korunur."

K6: "Tüm bu değerler korunmalı ve gelecek nesillere aktarılmalıdır, çünkü nesilden nesile aktarılan çeşitli eserler ve değerler bir ülkenin zenginliği olarak kabul edilir ve gelecek nesiller için korunmalı ve onlara aktarılmalıdır."

K7: "Kültürel mirasın korunması, sonraki nesillere aktarılması, toplumun değer varlıklarının farkında olması açısından önemlidir. Aynı zamanda ekonomik büyümeye yardımcı olur."

K9: "Günümüze kadar korunagelmış somut kültürel mirasın mevcut haliyle içinde barındırdığı tüm özelliklerini gelecek kuşaklara aktarmak, geçmiş uygarlık izlerini belirleyerek gelecek kuşakların bilgisine sunmak açısından önemlidir."

K10: "Bu konuyu maddi ve manevi anlamda ikiye ayırmak mümkündür. Manevi olarak değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması kültürel kimlik inşa etmek anlamında önemlidir. Diğer taraftan doğru veya yanlışlığı tartışılrsa da, bu kültürel değerler bir şekilde meta haline getirilerek pazarlanmaktadır. Bu anlamda maddi olarak da bölgeye veya destinasyona kaynak sağlamaktadır."

4.3. Somut Kültürel Mirasın Yeterli Ölçüde Korunmasına İlişkin Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen üçüncü soru katılımcıların somut kültürel mirasın yeterli ölçüde korunup korunmadığını hakkındaki görüşleri ile ilgilidir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Somut Kültürel Mirasın Yeterli Ölçüde Korunması

Kategori	Kod	f
Yeterli Ölçüde Korunması	Korunmadığını düşünüyorum	12
	Korunduğunu düşünüyorum	1

Tablo 5’e göre katılımcıların üçüncü soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda toplamda iki kod belirlenmiştir. En fazla frekansa sahip kodun *korunmadığını düşünüyorum* (f=12) olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili katılımcılara ait birkaç görüş şu şekildedir:

K1: “Somut kültürel mirasımızın yeterli ölçüde korunduğunu düşünüyorum. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın konuyla ilgili doğrudan görevli birimlerinin yanı sıra koruma konusunun önemli paydaşları olan kurum ve kuruluşlar, özellikle yerel yönetimler, akademik çevreler ve sivil toplum kuruluşlarında yeterli bilgi birikimi ve koruma bilincinin oluştuğunu düşünüyorum.”

K5: “Hayır, Henüz toplumun yeterli bilince sahip olmadığı ortadadır. Diğer yandan globalleşmenin etkisiyle yerellik, kültürel değerler vb. kavramlar yeni nesil için önemini kaybetmeye başlamıştır. Söz konusu değerlerin kültürel çekicilik yaratması ise manevi değerlerinin hiçe sayılarak aşırı kullanıma maruz kalmalarına ve korunamamalarına neden olmaktadır.”

K8: “Hayır, düşünmüyorum. Çünkü o bölgeye bir uyarı levhası ya da tabelası asmak yeterli olmuyor. Öncelikle toplum bu değerlerden haber edilmeli ve topluma korunması ve kullanımı hakkında eğitici bilgiler verilmelidir. Bunların turistlere de uygulanması gerekmektedir. Gerekirse o bölgeye denetimci/bekçi yerleştirilmelidir.”

K9: “Anadolu coğrafyası içerisinde barındırdığı uygarlık izleriyle bir açık hava müzesi olduğundan somut kültürel mirasın gerektiği gibi korunması mümkün olamamaktadır. Bunun sebebi ise ödeneğin yetersiz olması ve özellikle halkımızda yeterli kültürel miras koruma bilincinin oluşmaması ve oluşturulmamasıdır.”

K13: “Kültürel mirasımızın uzun yıllar hak ettiği değeri gördüğünü düşünmüyorum. Fakat özellikle UNESCO tarafından kültürel mirasın korunmasına yönelik gerçekleştirilen sözleşme ile koruma anlamında önemli bir adım atılmıştır. Bu sözleşmenin devamında Türkiye’nin de üyesi olduğu çok sayıda kültürel mirası koruma amaçlı örgütler ve birlikler oluşturulmuştur.”

4.4. Somut Kültürel Miras İle İlgili Mevzuatta Yer Alan Düzenlemelere İlişkin Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen dördüncü soru somut kültürel miras ile ilgili mevzuatta yer alan düzenlemeleri yeterli bulup bulmadıklarına ilişkindir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 6’de verilmiştir.

Tablo 6. Somut Kültürel Miras İle İlgili Mevzuatta Yer Alan Düzenlemelerin Yeterliliği

Kategori	Kod	f
Mevzuattaki Düzenlemelerin Yeterliliği	Yeterli olduğunu düşünmüyorum	7
	Yeterli olduğunu düşünüyorum ancak uygulama/denetim yetersiz olarak görüyorum	3
	Fikrim yok	2
	Yeterli olduğunu düşünüyorum	1

Tablo 6’ya göre katılımcıların dördüncü soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda toplamda dört kod belirlenmiştir. En fazla frekansa sahip kodun *yeterli olduğunu düşünmüyorum* (f=7) olduğu

görülmektedir. Konuyla ilgili katılımcılara ait birkaç görüş şu şekildedir:

K1: "Somut kültürel mirasın korunması ve yönetilmesiyle ilgili mevzuat düzenlemelerinin yeterli olduğunu düşünüyorum. Bu konuda ülke mevzuatında çok sayıda düzenleme olduğu gibi birçok uluslararası sözleşmeye de (UNESCO, Venedik Kriterleri gibi) taraf olmamız nedeniyle somut kültürel miras alanları hem ulusal hem de uluslararası koruma mevzuatlarında düzenlemeler mevcut. Yeni karşılaşılan durumlar için de her zaman düzenleme yapabilecek, devlet içerisinde bu konuyla ilgili birimler mevcut."

K2: "Hayır, yeterli olsa korunur. Koruyamamak, mevzuat ve eğitim yetersizliğinin göstergesidir."

K5: "Genel olarak her türlü kanun ve mevzuat kapsamlı bir şekilde hazırlanmaktadır. Mevzuatın yetersiz olmasından ziyade uygulamada önemli aksaklıklar bulunmaktadır."

K6: "Mevzuatlar yeterli değil. Mevzuatlarda çevre duyarlılığı konusunda farkındalık eğitimlerinin verilmesi konularına yeterince değinilmemiş ve geleneksel mimariye uygun yapılanmaya uyulmamıştır."

K9: "Hayır, yasal düzenlemelerin yani 2863 sayılı yasanın, özellikle yaptırıma yönelik maddelerin çok ciddi bir şekilde değişikliğe ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Kapsamlı mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır."

4.5. Somut Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliğine İlişkin Paydaşların Rolüne İlişkin Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen beşinci soru, katılımcıların somut kültürel mirasın korunmasında paydaşların (kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim, üniversiteler ve yerel halk) rolünün önemli olup olmadığı hakkındaki görüşleri ile ilgilidir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Paydaşların Rolü

Kategori	Kod	f
Paydaşların Rolü	Önemlidir	13

Tablo 7'ye göre katılımcıların beşinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda bir kod belirlenmiştir. Tüm katılımcıların *önemlidir* (f=13) olarak ortak görüş bildirdikleri görülmektedir. Konuyla ilgili katılımcılara ait birkaç görüş şu şekildedir:

K1: "Kültürel miras adından anlaşıldığı gibi bir kişinin veya grubun mülkiyetinde veya yetki alanındaki eserler değildir. Tüm insanlığın ortak varlığıdır. Buradan hareketle korumada öncelikle yakın çevresinde bulunan yerel halk, kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim ve üniversitelerin sorumlulukları vardır. Ancak daha yakın ve iç içe olmaları nedeniyle yerel yönetimlerin, doğrudan görevli kamu kurumlarının (müze-koruma bölge kurulu) ve yerel halkın rolü ve sorumluluğu daha fazladır. Koruma aynı zamanda bir bilinç gelişimi gerektirdiğinden koruma bilincinin oluşmasında ve gelişmesinde her türlü eğitim kurumu ve iletişim unsuru da önemlidir."

K4: "Koruma ve sürdürülebilirlik tek ayaklı bir olgu değildir. Toplumdaki bütün kesimleri doğrudan ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Örneğin, yerel halkın dahil olmadığı bir koruma planının uygulamada ne kadar sağlıklı olacağı tartışmalı ve şüpheli bir konudur."

K8: "Çok önemlidir. Bakanlığa düşen bu koordinasyonu bir orkestra şefi şeklinde düzenleyebilmesidir."

K11: "Turizmin birer parçası olarak bu paydaşların her birinin rolü önemlidir. Örneğin eğitim veren kurumların, bu varlıkların değeri ve bizlerin bu değerlerin korunmasına yönelik üzerimize düşen görev hakkında bilinç oluşturmaları gerekmektedir. Dolayısıyla yerel halk da bu konuya dair bilinç oluşturulması önemlidir. Bunun yanı sıra, zarar veren kişilerin tespit edilip uygun cezai işlemlerin yapılması, gerekli durumlarda restorasyon yapılması gibi işlemlerden kamuya bağlı kurumlar sorumludur. Turizm bağlamında bakılacak olursa, bu varlıklar turizm açısından turizm ürününün bir bileşeni olan çekicilikleri

oluşturmaktadır. Bu varlıklar olmaksızın turizm faaliyetlerinden de söz edilemez. Bu bağlamda, bu da turizm işletmelerinin kültürel değere sahip somut varlıklar ile ilişkisini ifade etmektedir. Herhangi bir coğrafyada yer alan somut kültürel varlıklar tüm insanlığa ait olan değerlerdir ve dolayısıyla herkes korumakla görevli olmalı, o sorumlulukla hareket etmelidir.”

4.6. Somut Kültürel Mirası Korumak ve Sürdürülebilirliği Sağlamaya İlişkin Bulgular

Katılımcılara yönlendirilen altıncı soru somut kültürel mirası korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için neler yapılabileceği ile ilgilidir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Somut Kültürel Mirası Korumak ve Sürdürülebilirliği Sağlamak

Kategori	Kod	f
Korumak ve Sürdürülebilirliği Sağlamak	Eğitim	6
	İşbirliği	5
	Mevzuatı güncellemek ve mevzuata bağlılık	5
	Öze uygun koruma ve kullanma stratejileri geliştirmek	4
	Nitelikli insan kaynağı	3
	Sürdürülebilir kontrol ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi	3
	Reklam ve tanıtım	2
	Bütçe artırımı	2
	Tescil çalışmaları	2
	Ziyaretçi yönetimi	2
	Uzman önerilerinin dikkate alınması	2
	Ticari bakış açısının ikinci plana atılması	2
	Turizm altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi	2

Tablo 8’e göre katılımcıların altıncı soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda toplamda 13 kod belirlenmiştir. En fazla frekansa sahip olan kodların; eğitim (f=6), işbirliği (f=5), mevzuatı güncelleme ve mevzuata bağlılık (f=5) ve öze uygun koruma ve kullanma stratejileri geliştirmek (f=4) olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili katılımcılara ait birkaç görüş şu şekildedir:

K1: “Somut kültürel miras alanları aynı zamanda kültür turizminin en önemli destinasyonlarıdır. Bunun bu alanlara getirdiği yük kaçınılmazdır. Bu çerçevede ziyaretçi yönetimi önem kazanmaktadır. Ziyaretçi rotaları iyi belirlenmeli ve alanlarda koruma ile kullanım dengesi oluşturulmalıdır. Koruma ve kullanım dengesi genel ilkeler dikkate alınarak her alan için ayrı ayrı belirlenmelidir. Anlık kapasite, yapılabilecek kısa süreli kültürel etkinlikler, ziyaretçiye açık/kapalı alanlar, mecburi rotalar gibi.”

K2: “Tespit, gerekli ise tescil yapılmalıdır. Koruma ve kullanma stratejisi ve planlaması (taşıma kapasitesi dahil) yapılmalıdır. Yeterli sayı ve bilgi-tecrübeye sahip insan kaynağı sağlanmalıdır. Kamu ve özel sektör, STK, yerel halk ile işbirliği sağlayan mevzuat ve uygulama düzenlemeleri yapılmalıdır. Halkın katılımı sağlanmalıdır. Kitabi, sözde değil uygulamada sürdürülebilir koruma ve tanıtım, turizm etkinlikleri yapılmalıdır. Mutlak denetim, müeyyide, mevzuat ve planlamada güncelleme yapılmalıdır.”

K6: “Geçmişten miras alınan tüm kültürel değerlerimiz aslına uygun şekilde geleceğe miras bırakılmalı ve fiziksel varlığı olan her türlü eserler topluma kazandırılmalıdır. Tarihi kalıntılara zarar verebilecek herhangi bir hasarı önlemek için kontrol ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Tarihi ve kültürel varlıkların yok olmasını önlemek için yerel halkın bilinçlenmesi ve sahiplenilmesi sağlanmalıdır. Tarihsel ve kültürel varlıkların ayrıntılı bir listesi kaydedilmeli ve doğrudan ziyaretçiler, tur operatörleri ve acenteler için tanıtım videoları, broşürler ve kılavuzlar gibi tanıtım ve pazarlama materyalleri gibi görsel materyaller yapılmalıdır. Ulaşım, gezi rotaları, eskizler ve bilgilendirme tabelaları gibi turizm altyapısı ve üstyapı eksikliği ortadan kaldırılmalıdır.”

K7: "Kültürel miras değerlerinden elde edilen kazanımların büyük bir bölümü, bu alanların gelişiminde değerlendirilmelidir. Alanların dokusu veya yapısı bozulmadan onarılmalı/restore edilmelidir. Farklı turist yapılarına yönelik etkinlikler geliştirilmelidir. Yerel halk çeşitli eğitim ve seminerler ile bilinçlendirilmelidir. Farklı ülkelerde uygulanan örnek yöntemler değerlendirmeye alınmalı, gerekli görüldüğünde uygulamaya konulmalıdır. Uluslararası tecrübeye sahip ve yenilikçi turizm yöneticileri ile çalışılmalıdır."

K8: "İlkokuldan başlayacak şekilde somut kültürel mirasımızı öğrencilerimizin kafasına yerleştirmek, üniversite öğretiminde bu konuda eğitim almak isteyenlere de nitelikli öğretim elemanlarından oluşan kadrolar kazandırmanın yanında teorik derslerin yanında pratik uygulamalar da yaptırarak mezun etmek gerekir. Ülkemizde şimdilerde 40'ın üzerinde Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü açılmış olup, bunların çoğunun bir araştırma kütüphanesi bile yoktur. Hepsinde iyi yetişmiş öğretim elemanı bulunmadığı gibi açılmış bazı bölümlerde de son yıllarda öğrenciler kayıt yaptırmadığından kapatılmıştır. Bu kadar çok bölüm açmamalıyız. Bu bölümlerden mezun olanlar çok yetersiz eğitim aldıklarını biliyor, çoğunluğunun da iş bulamadığına şahidim."

K11: "Daha önce de ifade ettiğim üzere gerek turistlerde gerekse yerel halkta bu konuya dair bilinç oluşturulmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Özellikle daha genç yaşta bireyler bu tür konularda daha sorumsuzca davranabilmekte ve çok uzun yıllar ayakta kalmış yapılara rahatlıkla zarar verebilmekte. Bu sanırım eğitimle mümkün olabilecek bir şeydir. Bunun dışında, her ne kadar turizm ciddi bir ekonomik getiri sağlasa da zararları da görmezden gelinemez. Özellikle yoğun sezonlarda antik kentlerde, müzelerde, tarihi ibadethanelerde çok yoğun bir insan kalabalığı olabiliyor. Bu durum o gün için kazanç sağlasa da uzun dönemli düşünüldüğünde zarara neden olacaktır. Bunun için, belki de bu tür alanların taşıma kapasiteleri göz önünde bulundurularak kişi sayısı açısından bazı kısıtlamalara gidilse bu yapıların uzun ömürlü olmaları sağlanabilecektir."

K12: "Somut kültürel mirası korumak için öncelikle belirlenmiş kural ve uyarılara uyulmalıdır. Bu uyarıların reklamı ve tanıtımı yapıldığı takdirde insanların dikkatini çekecektir. Sosyal medya platformlarında kaliteli bilgilendirmeler yapılmalıdır. Bakanlıklar bu konunun üzerinde daha fazla durmalı sürekli geliştirmelidir. Bu gelişimler ve korumalar sonucunda gelecek nesillere aktarılmasında önemli adımlar atılmış olacaktır."

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya Turizm Örgütü'nün görüşüne göre, turizm sektörü 2050 yılına kadar bazı sektörlerden daha yüksek oranda büyüme gösterecektir. Turizm ne şekilde gelişeceğine bağlı olmadan, olumlu ve olumsuz etkileriyle birlikte var olmaya devam edecektir. Bu sürecin olumlu bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak sürdürülebilirlik kavramına ağırlık verilmesiyle mümkün olacaktır (Doğan, 2020: 90). Turizmin bu derece büyüme göstereceği öngörüldüğünden kültürel miras değerleri üzerindeki tehdidin de giderek artmaya devam edeceği öngörülebilmektedir. Bu yüzden turizm için en önemli çekicilik unsurlarından kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Birçok toplum sürdürülebilir bir kültürel miras turizmi sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları gerçekleştirmeye çalışmakta ve böylece bu değerleri koruma ve yaşatma gayreti göstermektedir.

Günümüzde somut kültürel mirasın maruz kaldığı pek çok sorun bulunmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcıların büyük çoğunluğu somut kültürel miras değerlerinin maruz kaldığı sorunları; toplumsal bilincin düşük olması, tahribatların yaşanması, taşıma kapasitesinin dikkate alınmaması, plansız yapılaşma ve kentleşme, doğal afetler ve bütçe yetersizliği olarak aktarmışlardır. Bu kapsamda toplumsal bilincin artırılması ve tahribatın önlenmesine yönelik olarak eğitimler verilerek sürdürülebilirliğe katkıda bulunulabilir. Bölgesel olarak, yaşanma ihtimali olan doğal afetlere yönelik tedbirler oluşturulabilir. Katılımcıların da belirttiği üzere

taşıma kapasitesinin dikkate alınmadan turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi somut kültürel yapının doğal dokusunu bozabilmektedir. Benzer şekilde Er (2016) çalışmasında ziyaretçilerin belli dönemde yoğunlaşması ile tahribatların oldukça fazla yaşandığı sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların belirttiği diğer sorunlar olan plansız yapılaşma ve bütçe konularında yasal mevzuatların genişletilmesi, sorunların önüne geçilmesinde önemli bir basamak olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın bir diğer sonucu olarak, katılımcılar somut kültürel miras unsurlarının korunmasının gelecek nesillere aktarılması açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Güneş ve arkadaşları (2019) ve Taşkiran (2018) da benzer şekilde çalışmalarında kültürel mirasın korunmasının gelecek nesillere aktarılması açısından önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Somut kültürel miras değerleri, geçmişe ışık tutan, tarihi aydınlatan belgelerdir. Yer aldıkları bölgenin kültürü, tarihi, yaşantısı gibi birçok konu hakkında insanlığa bilgi vermektedir. Bu nedenle kültürün yaşatılmasında da somut kültürel miras unsurlarının sürdürülebilirliği ve korunabilirliği önem taşımaktadır.

Somut kültürel miras unsurlarının korunmasına yönelik olarak katılımcıların çoğu yeterli düzeyde korunmadığını düşündüklerini ifade etmiştir. Bu alanların korunması için çalışmalar gerçekleştirilse de katılımcılar tarafından yetersiz görülmektedir. Bununla birlikte bölge halkının somut kültürel mirasın korunmasına yönelik yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaması koruma çalışmalarının yetersiz kalmasında önemli bir neden olarak görülmektedir. Bölge halkının somut kültürel miras değerlerini sahiplenebilmesini sağlayabilmek için; yapılacak olan tüm çalışmalar hakkında bilgilendirilmesi, onlara istihdam imkanı yaratılması ve hatta bu sürece en başından dahil edilmeleri gerekli görülmektedir. Böylece bakış açılarının olumlu yönde değişmesinin sağlanacağı düşünülmektedir. Er (2016) de çalışmasında benzer bir sonuca ulaşmış ve yerel halkın doğal ve kültürel değerler üzerinden ekonomik kazanç elde edeceği takdirde bu değerleri koruyacaklarını aktarmıştır. Ayrıca K1'in de ifade ettiği gibi bu konuda yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve akademisyenlerin de katkısı önem taşımaktadır. Kültürel miras değerlerinin bir eşi veya benzeri yoktur. Dolayısıyla kültürel miras kaynakları üzerinde hassas bir koruma anlayışı benimsenmeli ve uygulanmalıdır (Hacıbekiroğlu, 2017: 39). Kültürel miras kaynakları üzerinde sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli olan adımlardan birisi de etkin bir turizm yönetim planı oluşturmaktır.

Katılımcıların çoğu somut kültürel mirasın korunmasında mevzuatların yeterli olmadığını düşünmektedir. Kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak Türkiye'nin taraf olduğu "Venedik Sözleşmesi", "Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme", "Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi" gibi uluslararası sözleşmeler; "ICOM" ve "ICOMOS" gibi uluslararası kuruluşlara taraf olmuştur (Coşkun ve Okuyucu, 2022: 248) ve "1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu", "2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu", "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" gibi ulusal düzenlemeler de mevcuttur (Yücel Batmaz ve Biçici, 2021: 98). Tapan (1998: 204) bu yasal düzenlemelerin uygulanması konusunda tartışmaların söz konusu olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle mevcut yasal düzenlemelerin kontrolünün ve bu düzenlemeler çerçevesinde denetiminin artırılmasının bu konudaki tartışmaları azaltabileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların tamamı kültürel mirasın korunmasında paydaşların rolünün önemli olduğunu vurgulamıştır. UNESCO'nun sürdürülebilir turizm yaklaşımının merkezinde de paydaş katılımı yoluyla stratejilerin belirlenmesi yer almaktadır (Karakul, 2021: 236). Kültürel mirasın sürdürülebilirliği kapsamında turizm sektöründe tüm paydaşların iş birliği ve katılımı oldukça önemlidir (Özgürel, 2018: 4898; Öter ve Ünal, 2017: 34). Benzer şekilde Özgürel (2018) Marmaris destinasyonunda gerçekleştirdiği nitel çalışmada paydaş iş birliğinin kültürel mirasın korunmasında önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak, somut kültürel mirasın korunması

sadece yetkili kurum ve kuruluşların gerçekleştirmesi gereken bir görev olarak görülmemelidir. Tüm insanlığın ortak mirası olan bu değerlerin korunması ve sahiplenilmesi öğrencilerden akademisyenlere, profesyonel turist rehberlerinden yerel topluma, kamu kurumlarından özel sektöre kadar her paydaşın ortak katılımı sayesinde mümkün olacaktır.

Somut kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında katılımcıların büyük bir çoğunluğu eğitimin ve iş birliğinin önemli olduğunu belirtmiştir. Bireylerin kültürel değerlere önem vermesinde ve korunmasında eğitim anahtar rol oynamaktadır. İlk olarak, toplum içerisindeki bireylerin bu konuda bilgi ve sorumluluk sahibi olmaları, bu değerlere gerekli özeni ve ilgiyi göstermeleri gerekmektedir. Bu noktada eğitimin önemli olduğu ve bireylerde farkındalığın artırılması gerektiği çalışmanın önemli sonuçlarından biridir.

Somut kültürel miras unsurlarının sürdürülebilirliği, sürdürülebilir bir turizm için de gereklidir. Bu nedenle paydaşlardan alınan kültürel mirasın sürdürülebilirliğine ilişkin görüşlere turizm faaliyetlerinin devamlılığını ve artışını sağlayabilmek için önem verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda müze müdürleri, turizm akademisyenleri ve profesyonel turist rehberleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu durum araştırmanın sınırlılıklarından birisini oluşturmaktadır. Literatürde müze müdürlerinin de dahil edildiği sınırlı sayıda çalışma olması, özellikle müze müdürleri ve profesyonel turist rehberlerinin somut kültürel miras araştırmalarında birlikte yer aldığı bir çalışmaya rastlanmaması ve bir eğitimci olarak turizm akademisyenlerin somut kültürel mirasın sürdürülebilirliği konusunda detaylı olarak görüşlerinin alındığı sınırlı sayıda çalışma olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara temel oluşturacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda sürdürülebilirliğin genel kabul gören ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ayrı olarak ele alınarak, turizm kapsamında kültürel miras unsurlarının sürdürülebilirliğine ilişkin paydaşların veya yerel halkın görüşleri alınabilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, O. (2003). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Alaeddinoğlu, F. ve Yıldız, M. Z. (2007). Türkiye’de Kültür Turizmi ve Algılanışı, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15 Eylül 2007, Ankara, Türkiye.
- Alkan Erdoğan, C. (2015). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Doğal ve Sosyo-Kültürel Varlıkların Değerlendirilmesi ve Korunması: Alaçatı Örneği. (*Doktora Tezi*). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bahar, O. (2003). Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 150-158.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme, *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- ÇEKÜL Vakfı. (2015). ÇEKÜL’ün Kültürel Miras Anlayışı. <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-kulturel-miras-anlayisi> Erişim Tarihi: 06.05.2021.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Çiçek, D. (2013). Kültür Turizmi, S. Bahçe içinde, *Alternatif Turizm* (s. 100-127), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, R. ve Okuyucu, A. (2022). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizmle İlişisine Yönelik Yerel Halkın Algı ve Tutumları: Odunpazarı Örneği, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 20(1), 246-281.

- Demircan, Ş. (2016). Sürdürülebilirliğin Boyutları (Çevresel, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Boyutlar), H. Çeken içinde, *Sürdürülebilir Turizm Temel Kavramlar ve İlkeler* (s. 11-23), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demiroğlu, O. C. (2006). Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi Bağlamında Prinkipo Palace (Büyükkada Rum Yetimhanesi) İçin Uygulanabilir Bir Yatırım Projesi Önerisi, *Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği Barlas Küntay Turizm Araştırma Ödülü*, İstanbul.
- Deniz, H. (2019). Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rolü: Türkiye'deki Turist Rehberleri Üzerine Bir Araştırma. (*Yüksek Lisans Tezi*). Batman: Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, M. (2020). Sürdürülebilir Turizm ve Kültürel Miras Yönetimi, M. Gümüş ve S. E. Dilek içinde, *Kültürel Miras ve Turizm: Disiplinlerarası Yaklaşım* (s. 81-93), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Duman, F. (2020). Turizmin Kültürel Miras Üzerindeki Etkileri, M. Gümüş ve S. E. Dilek içinde, *Kültürel Miras ve Turizm: Disiplinlerarası Yaklaşım* (s. 23-33), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Er, Ö. (2016). Kültürel Değerlerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği. (*Yüksek Lisans Tezi*). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, E., Pekerşen, Y., Nizamlıoğlu, H. F. ve Ünüvar, R. T. (2019). Konya İlinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Kültürel Mirasın Korunması ve Kullanımına Yönelik Yerel Halkın Görüşleri, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(Ek Sayı), 1-14.
- Hacıbekiroğlu, G. (2017). Taşınmaz Kültürel Miras Alanlarının Korunmasında ve Yaşatılmasında Alan Yönetim Planı ve Sürdürülebilir Turizm İlişkisi. (*Uzmanlık Tezi*). İller Bankası Anonim Şirketi.
- Hayta, A. B. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143-151.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2009). *Turizm ve Çevre (Gözden Geçirilmiş Üçüncü Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karakul, Ö. (2021). Tarihi Çevrelerde Bütüncül Koruma, Özgünlük ve Turizm, Y. Yumuk, O. Diker, N. Türker ve D. Küçükaltan içinde, *Turizmde Mimarlık ve Kültürel Miras* (s. 223-254), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mercin, L. (2003). Kültür ve Sanat Değerlerinin Yaşatılmasında Müzelerin Rolü, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(6), 106-114.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1), 37-51.
- Öksüz Kuşçuoğlu, G. ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Öter, Z. ve Ünal, E. (2017). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Beypazarı Turizm Destinasyonunda Yerel Ekonomiye Katkıları, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1, 26-37.
- Özgürel, G. (2018). Kültürel Mirasa Bir Bakış: Marmaris Örneği, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(1), 4894-4906.
- Pelit, E., Demir, M. ve Türkoğlu, T. (2018). Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği: Turizm Eğitimi Veren Kurum Müfredatları Üzerine Bir İnceleme, *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 73-83.
- Pinder, D. (2003). Seaport Decline and Cultural Heritage Sustainability Issues in the UK Coastal Zone, *Journal of Cultural Heritage*, 4(1), 35-47.

Turizm Ekseninde Somut Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi

- Rodzi, N. I. M., Zaki, S. A. ve Subli, S. M. H. S. (2013). Between Tourism and Intangible Cultural Heritage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 85, 411-420.
- Tapan, M. (1998). İstanbul'un Kentsel Planlamasının Tarihsel Gelişimi ve Planlama Eylemleri, Y. Sey içinde, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (s. 75-88), İstanbul: Türkiye İş Bankası kültür Yayınları.
- Taşkıran, M. (2018). Sillyon Arkeolojik Kültürel Miras Araştırması: Kocagözler Mahallesi Sakinleri Gözünden Somut Kültürel Miras Bilinci, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 269-276.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Uca, S. (2019). Kültür Turizmi ve Kültürel Miras Turizmi, G. Yüksek içinde, *Alternatif Turizm* (s. 158-175), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Uçkun, S. (2004). *İşletme ve İşleme Türleri, Turizm İşletmeleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- UNESCO, (2022). UNESCO Dünya Miras Listesi. <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi> Erişim Tarihi: 12.05.2022
- UNWTO, (2020). UNWTO International Tourism Highlights, 209 Edition. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> Erişim Tarihi: 24.05.2021
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3) 305-314.
- Uysal, K. (2018). Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: İznik Örneği. (*Yüksek Lisans Tezi*). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uysal, Ö. (2013). Sürdürülebilir Büyüme Kavramının Çevre ve Ekonomik Boyutlarının Ayırıştırılması, *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(2), 111-118.
- Yang, H.C., Lin, L.H. ve Han, C.C. (2010). Analysis of International Tourist Arrivals in China: The Role of World Heritage Sites, *Tourism Management*, 31(6), 827-837.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel Batmaz, N. ve Biçici, G. (2021). Türkiye'de Somut Kültürel Mirasın Korunması Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırıkkale-Delice Örneği, *Uluslararası Yönetim Akademi Dergisi*, 4(1), 97-110.